

JÄRJESTÖJEN TALOUS HEIKENTYNYT, MUTTA USKO TULEVAISUUTEEN SÄILYNYT

Mitä kuuluu järjestöjen rahoitukselle? Pienille päihde- ja mielenterveysjärjestöille merkittäviä rahoituslähteitä ovat kunnilta ja kattojärjestöiltä saadut avustukset, suuremmille järjestöille Stea-avustukset.

Teksti Teemu Kaskela, Sari Jurvansuu & Jouni Tourunen

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma MIPA 2.0 toteutti päihde- ja mielenterveysalojen järjestöille helmi- ja maaliskuussa 2021 sähköisen kyselyn, jossa kartoitettiin järjestöjen rahoituksia ja niissä viime vuosina tapahtuneita muutoksia.

Kyselyyn vastasivat erikokoiset järjestöt suurista kansallisista kattojärjestöistä pieniin ruohonjuuritason toimijoihin. Vastaajana oli järjestön toiminnanjohtaja tai hallituksen puheenjohtaja.

Tässä artikkelissa tarkastelemme järjestöjen rahoituslähteitä ja niiden kehittymistä pienissä ja suuremmissa järjestöissä.

Vastaajia pyydettiin kertomaan, mistä heidän edustamansa järjestön rahoitus koostuu valitsemalla seitsemästä valmiista vaihtoehdosta. Niiden lisäksi kahdeksantena oli avoin vastauskenttä. Lisäksi heitä pyydettiin arvioimaan kunkin rahoituslähteen merkitystä järjestön taloudelle ja eri kanavien rahoituksen kehitystä viimeisen kolmen vuoden aikana. Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan järjestönsä talouden vakautta ja sen kehittymistä seuraavan viiden vuoden aikana.

Pieneksi luokiteltiin ne järjestöt, joissa ei ollut työntekijöitä tai joissa yhdistyksen arvio vuoden 2021 talousarvion menojen loppusummasta oli korkeintaan 10 000 euroa. Pieniä yhdistyksiä oli aineistossa 63. Muut 101 työntekijöiden määrää ja talousarvion suuruutta koskeviin kysymyksiin vastannutta järjestöä luokiteltiin suuriksi tai keskisuuriksi toimijoiksi.

Eri kysymysten kohdalla vastaajamäärät vaihtelivat.

KATTOJÄRJESTÖT JA KUNNAT PIENTEN JÄRJESTÖJEN RAHOITTAJIA

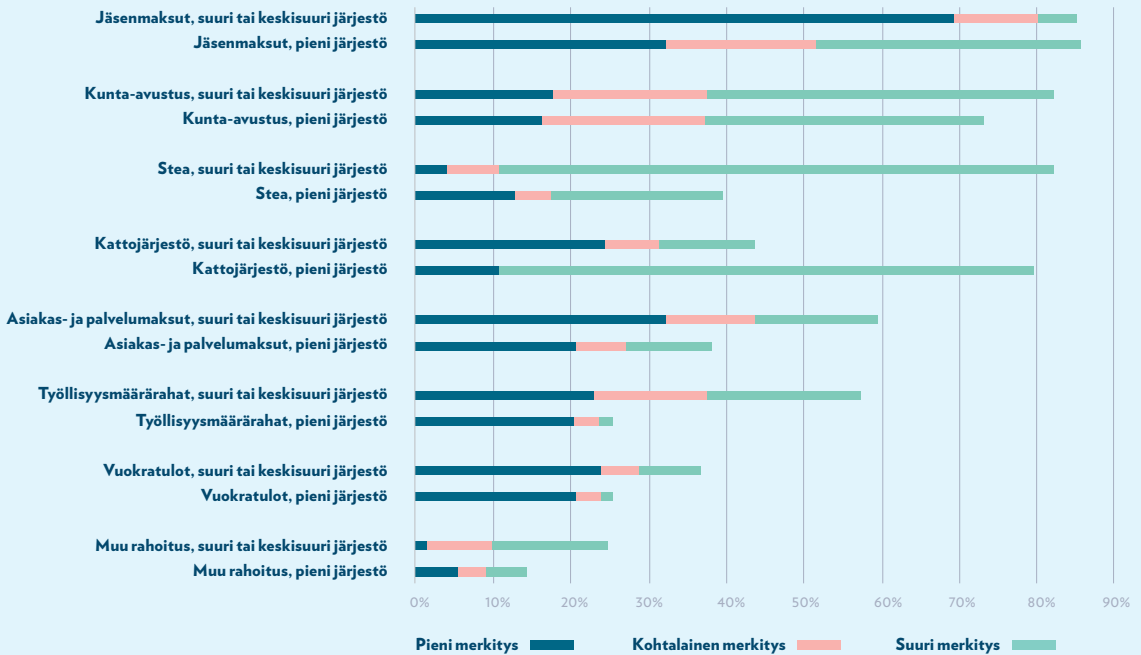
Yleisin rahoituslähte oli niin pienillä kuin suuremmillakin järjestöillä jäsenmaksutulot, joita sai noin 85 % yhdistyksistä. Jäsenmaksuilla oli usein vähäinen merkitys rahoituksen kokonaisuudessa erityisesti suuremmille järjestöille.

Pienille järjestöille jäsenmaksutulojen lisäksi yleisimpiä rahoituskanavia olivat kattojärjestöiltä (79 %) ja kunnilta (73 %) saatavat avustukset. Kattojärjestöiltä saatavat avustukset olivat merkitykseltään tärkein rahoituslähte. Pienistä järjestöistä 86 % arvioi kattojärjestöavustusten merkityksen toiminnalleen suureksi. Kuntien avustuksia saaneista pienistä järjestöistä lähes puolet arvioi niiden taloudellisen merkityksen suureksi. Pienistä järjestöistä kaksi viidesosaa sai Stea-avustusta, mutta sitä saaneista puolet arvioi sen merkityksen suureksi.

Suuremmilla järjestöillä yleisimpiä rahoituksia jäsenmaksujen lisäksi olivat kunta-avustukset (82 %) ja Stea-rahoitus (82 %). Yli puolet niistä sai tuloja asiakas- ja palvelumaksuista sekä työllisyysmäärärahoista. Aineistossa näkyi suurten järjestöjen riippuvuus Stea-avustuksista: lähes 90 % Stea-avustusta saaneista suuremmista järjestöistä arvioi sen merkityksen suureksi yhdistyksensä toiminnalle.

Noin 15 % pienistä ja 25 % suuremmista järjestöistä ilmoitti saavansa jotain muuta kuin valmiisiin

MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEJÄRJESTÖJEN (N=164) RAHOITUSLÄHTEET JA NIIDEN MERKITYS RAHOITUSTA SAANEEN JÄRJESTÖN TOIMINNALLE

vastausvaihtoehtoihin osuvaa rahoitusta. Niistä suurin osa oli hanke- tai toimintarahoitusta esimerkiksi ministeriöiltä, EU:lta tai erilaisilta säätiöiltä.

RAHOITUKSET USEAMMIN VÄHENTYNEET KUIN LISÄÄNTYNEET

Yleisintä oli saatujen rahoitusten pysyminen aiemmallalla tasolla, mutta lähes kaikissa rahoitusmuodoissa yleisempää oli rahoituksen väheneminen kuin kasvaminen. Muun kuin erikseen kyselyssä mainitun rahoituksen osuus oli sitä saaneissa järjestöissä usein kasvanut riippumatta järjestön koosta.

Koosta riippumatta lähes kolme neljäsosaa järjestöistä arvioi kuitenkin taloudellisen tilanteensa melko tai erittäin vakaaksi. Noin 35 % arvioi taloudellisen tilanteensa paranevan ja 25 % heikkenevän seuraavien viiden vuoden aikana.

Suuremmilla järjestöillä rahoituspohja oli pieniä moninaisempi. Pienillä järjestöillä eri rahoituslähteitä oli kahdeksasta vaihtoehdosta keskimäärin 3,8 ja suuremmissa järjestöissä 4,7.

SYNKKIÄ PILVIÄ VAI UUSIA RAHOITUSLÄHTEITÄ?

Kyselyn mukaan päihde- ja mielenterveysjärjestöjen toiminta on pitkälti riippuvaista kuntien ja Stean myöntämistä avustuksista.

Molempiin liittyvä järjestöjen näkökulmasta suuria haasteita. Kyselyssä eivät näkyneet vielä korona-poikkeustilan ja rahapelijärjestelmän muutosten aiheuttamat negatiiviset vaikutukset Stean jakamiin avustuksiin. Samanaikaisesti sote-uudistuksen myötä tapahtuva vastuidenjakoa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä aiheuttaa suurta epävarmuutta kuntarahoitukseen. Erityisen vaikeassa asemassa ovat pienet järjestöt, jotka ovat usein riippuvaisia yhdestä tai kahdesta tulolähteestä ja joiden rahoituslähteet näyttävät viime vuosina lähinnä supistuneen.

Järjestöt arvioivat taloutensa vakaaksi ja taloudellisen tulevaisuutensa positiiviseksi. Silti on huolestuttavaa, että lähes kaikkien ”perinteisten” rahoituslähteiden kohdalla rahoitus oli useammin vähentynyt kuin kasvanut.

Kyselyssä näkyi merkkejä siitä, että rahoituspohja on lähdetty laajentamaan muun muassa ESR- ja säätiörahoitusten avulla. On kiinnostavaa nähdä, missä määrin ne pystyvät tulevaisuudessa korvaamaan nykyisiä rahoituslähteitä ja miten uusien rahoitusten aiemmista poikkeavat painotukset muokkaavat eri kokoisten järjestöjen toimintaa. ❌

Teemu Kaskela ja Sari Jurvansuu työskentelevät tutkijoina ja Jouni Tourunen tutkimuspäällikkönä Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma MIPA 2.0:ssa.